

11. ariketa (iritzi artikulua) (KEI, 2017-18)

Izen-deiturak: _____

Ariketa hau prentsan agerturiko artikulua bati buruz zeure hausnaketa eta iritzia azaltzeko dago pentsaturik.

1. Lehenik, 2018ko apirilaren 19an *Gara* egunkarian agerturiko artikulua hau irakurriko duzue:

P. Saez Beloki, “Hizkuntzakeriaren arrautza”.

Artikulua dokumentu honetako hurrengo bi orrialdeetan dator.

2. Artikulu horretan azaltzen diren ideiei buruzko hausnarketa egin edo zeure iritzia azaldu behar duzu (zeuk nahi duzuna), 4000 karaktere inguruko testu batean.

HIZKUNTZAKERIAREN ARRAUTZA

Patxi SAEZ BELOKI

Soziolinguista eta Euskaltzaindiko Sustapen Batzordeko kidea
Gara, 2018/04/19

*Euskararen etorkizuna berezko hiztunekin
trinkotutako harreman-sareak etxez etxe,
herriz herri eta hiriz hiri hedatzean datza.*

Hizkuntzakeriak jotako hizkuntzak hegaztien arteko kukuak bezala jokatzen du. Aurrena, auzoko txoriaren habian bere arrautza jartzen du, baita euskararen ikur bihurtuta daukaten txantxangorriaren habian ere, eta, ondoren, arrautza horretatik jaiotako kuku kumeak bezala jokatzen du: inguruan dituen arrautza guztiak habiatik bota eta akabatzen ditu, habian bera bakar-bakarrik geratzeko. Hain zuzen ere, hizkuntzakeriak euskararen habian horretarako jarri du elebitasunaren arrautza.

Gaztelaniaren hizkuntzakeriak elebitasun mota bat eta bakarra bultzatzen du: gaztelaniaren nagusitasuna mantentzea eta betikotzea helburu duen elebitasuna. Elebitasun mota horren arabera, menpeko hizkuntza gutxituak, gurean euskarak, identitatearen funtzioa betetzen du eta, hizkuntza nagusiak, menderatzaileak —gurean gaztelaniak—, komunikazioaren funtzioa. Elebitasun mota horrek bultzatzen duenaren arabera, hiztunek ez daukate hizkuntza-gaitasun berbera bi hizkuntzetan. Gaitasun eta erraztasun handiagoa dute gizartean komunikazioaren funtzioa betetzen duen hizkuntza menderatzailean, gizartean erabateko nagusitasuna duen hizkuntzan. Eta gaitasun kaskarragoa, berriz, hizkuntza gutxituan, hizkuntza horretan komunikazioa oztopatu eta ezinezkoa bihurtzerainokoa. Beraz, gizartean ahulagoa den hizkuntzak, gurean euskarak, identitatearen funtzio sinbolikoa betetzen du —euskaldun izatearena— eta, gaztelaniak, aldiz, hizkuntza orok duen funtziorik garrantzitsuena, komunikazioarena.

Elebitasun hau menpekotasunezko elebitasuna dugu, hizkuntza nagusiak nagusi izaten jarraitzen duelako eta menpeko hizkuntza gutxituak bere ahulezia eta menpekotasuna betikotzen duelako. Menpekotasunezko elebitasun honen gakoa hizkuntza-gaitasunean dago. Izan ere, hizkuntzen arteko menpekotasuna hizkuntza-gaitasunean ardaztuta dago, hizkuntza-gaitasunaren nagusitasunak hizkuntzaren gizarte-nagusitasuna baitakar.

Hain zuzen ere, gaur egun, azaldu dugun menpekotasunezko elebitasun horixe dugu indarrean Euskal Herriaren luze-zabalean, arnagune gutxi batzuetan izan ezik. Gaur-gaurkoz, gure artean, gaztelaniak eta frantsesak, bakoitzak bere eragin eremuan, erabateko nagusitasuna dute gizarteko komunikazio-hizkuntza gisa. Euskarak, aldiz, berbadun berrien artean batik bat eta eremu erdaldunetan bereziki, identitatearen funtzioa bakarrik betetzen du, «gutartasunaren» funtzioa, tribuko kide sentiarazteko funtzioa; eta, eguneroko gizarte-bizitzan, berriz, euskararen erabilera oso apala da.

Beraz, euskararen etorkizuna berezko hiztunekin trinkotutako harreman-sareak etxez etxe, herriz herri eta hiriz hiri hedatzean datza. Euskaraz beste edozein hizkuntzatan baino gaitasun eta erraztasun handiagoa duten euskaldunak dira euskararen berezko hiztunak; euskara dutenak beren kolkorako, beren kautarako, barne-mintzo eta gogoetarako tresna. Azken batean, berezko mintzoa euskara dutenak, ardatz-hizkuntza euskara dutenak:

euskaratik eta euskaraz bizi direnak. Gaur egun, euskararen berezko hiztunak, bereziki, Amezketan, Aulesti, Leitza eta Azpeitia bezalako arnasguneetan aurkitzen dira, eta ugariak dira hamar urte arteko neska-mutikoen artean.

Euskararen berezko hiztunek badute ezaugarri bat: gaztelania ulertzeko hainbestean moldatzen dira, arazorik gabe, baina mintzatzeko ez dute euskaraz adinako erraztasunik. Erdal eremuko hiztun berriei euskararekin gertatzen zaienaren antzera, baina ez neurri berean, askoz txikiagoan.

Hain zuzen ere, Espainiako nazionalismo linguistikoak euskararen hiztun horiek zigortu izan ditu bereziki. Gaztelaniaren nagusitasunaren jagoleek garrantzi ikaragarria ematen diote gaztelania zuzen eta egoki erabiltzeari, jakin badakitelako hor jokatzen dutela gaztelaniaren nagusitasunaren etorkizuna. Horregatik, gaztelania euskararen doinu eta egituratik hitz egiten duten euskararen berezko hiztun horiek gaztelaniaren hizkuntzakeriatik bultzatutako burla eta isekak jaso izan dituzte. Euskararen aurkako hizkuntzakeria bereziki erasokorra eta krudela gertatu zen joan den XX. mendean bizi izan ziren euskararen azken hiztun elebazarrekin. Gaur egun, oraindik ere, euskararen berezko hiztunen memoria kolektiboan iltzatuta dago hizkuntzakeria hura eta gaztelaniarekin arazorik izan daitekeenaren beldur-haize horrek eragina du «erdaraz ongi egiten» ikasteko.

Orain hurrena, Bilboko gaztelaniaren zulokotean jaio, bizi eta eskolak euskaldundu duen Aitor Zurdo gazteak horrela idatzi zuen “Zuzeu” agerkari digitalean: «Bilbon errealitate erdaldunak inguratu eta itotzen du euskara. (...) Edonola ere, euskararen borroka horretarako, nik beste slogan hau aukeratuko nuke: Elebakarra da, bide bakarra! (...) Euskara aldarrikapena baino, hiztunentzat komunikaziorako tresna naturalena izan behar da».

Eta bere senetik eta esperientziatik aurkitutako bidea proposatu digu Aitorrek: «Gutxi gorabehera ingelesarekin dugun egoerara heltzea, baina erdararekin. Hau da, ulertu bai, baina erabat menperatu ez». Maddalen Lujanbio bertsolariak, berriz, horrela azaldu du bide hori: «Marrazteko konpasak orratz bat izaten du, eta orratz hori finkatutakoan zirkuluak marrazten dira beste besoarekin. Eta jakina, orratz hori zenbat eta finkoago sartuta egon, orduan eta lasaiago, errazago eta zabalago ireki ahal izango dugu zirkulua. Bada, hizkuntzarekin berdin. Guk orratza euskaran sendo finkatuta baldin badaukagu, orduan eta beldur gutxiago izango dugu beste hizkuntzetara zabaltzeko, ez dugulako gure oinarria galtzeko arriskurik izango. (...) Era berean, iruditzen zait gure eleaniztasunaren zortea sentitu eta aldarrikatu behar dugula. Askotan arazotzat bizi dugu eleaniztasuna, ondoko hizkuntzak nagusiagoak direnez, beldur garelako gurea zurrupatuko ote duten, baina lortzen badugu euskara ardatzean finko lotzea, ez daukagu ezereen beldurrik izan beharrik. Gu ez gara erdia; gu doblea gara, eta ez dugu zertan lotsatu».